

Anmeldelser

DAVID ARMITAGE BANNERMAN: *The Birds of the British Isles*. Illustrated by GEORGE E. LODGE. Vol. 12. (443 pp., 31 tvl., ill.) — Oliver & Boyd, Edinburgh & London 1963. Pris: 63 sh.

Et monumentalt, meget smukt og særdeles brugbart værk om britiske fugle er hermed afsluttet. I dette bind behandles kjoever, alkefugle, vandhøns og hønsfugle. Planen er den samme som i de foregående bind (cf. Dansk Ornith. Tidsskr. 1961, 55: 104; 1963, 57: 131 ff.). Adskillige andre ornithologer har bidraget med afsnit om fugle, som de især har arbejdet med. Således har V. C. WYNNE-EDWARDS skrevet om de forskellige kjoevearters spredning uden for yngletiden, og H. M. S. BLAIR har specielt gjort rede for den Lille Kjoves udbredelse og levevis. A. LANDSBOROUGH THOMSON har berettet om Alkens trækforhold og H. N. SOUTHERN om Lomviens øjestrubede fase. Et kapitel om Engsnarrens tilbagegang skyldes C. A. NORRIS, og RICHARD G. B. BROWN har skrevet om Blishonens vandringer. IAN D. PENNIE har givet et bidrag om Tjuren, og W. KENNETH RICHMOND, ADAM WATSON og DAVID JENKINS har berettet om forskellige forhold hos Ur-fugl og ryper. Fasanens historie på de Britiske Øer er skildret af DOUGLAS CARRUTHERS og Vagtelens træk af R. E. MOREAU.

Af 3 tillæg bag i bogen er det første en liste over former, som er med her, men som ikke var på den britiske fugleliste, 1938-1941, da *Handbook of British Birds* udkom. 2. supplement omhandler 22 fuglearter, der er kommet til så sent, at de ikke har kunnet behandles på de rette pladser i nærværende værk. Her nævnes endvidere som nr. 23 en lille amerikansk ryle, som blev fanget på Fair Isle 1956 og sluppet igen, hvorefter diskussionen rejste sig, om det var en *Calidris pusilla* eller en *C. mauri*. Det havde unægtelig været videnskabeligt mere fyldestgørende, om de to fremragende ornithologer, der bestemte fuglen, også havde kunnet kloroformere og skindlægge den, så den kunde komme til London eller et andet sted med tilstrækkelig stort skindmateriale til sammenligning. Dette ene individ havde intet betydet for artens opretholdelse; men tilfældet viser klart den faunistiske ornithologis svaghed over for andre zoologierne. BANNERMAN siger rent ud om denne fugl, at »future compilers may prefer to ignore it«. Det 3. supplement har modsat adresse, idet det omhandler Hastings-svindlerierne, som har været meget omtalt i de senere år; lignende historier kan muligvis også trævles op andre steder. Til slut findes en »short«

liste på 17 sider over keltiske fuglenavne af W. F. H. NICOLAISEN og generalregister til alle værkets 12 bind.

LØPP.

DAVID ARMITAGE BANNERMAN: *Birds of the Atlantic Islands*. Illustrated in colour by D. M. REID-HENRY. Vol. 1: *A history of the birds of the Canary Islands and of the Salvages*. (358 pp., 17 tvl., 2 kort, ill.) — Oliver & Boyd, Edinburgh & London 1963. Pris: 84 sh.

Forf. har kendt de Canariske Øer gennem et halvt århundrede, og han sammenfatter her sine egne observationer med den righoldige litteratur om dette område, samt med iagttagelser fra de lidt nordligere liggende Selvagens, der er ubeboede og hører under Portugal. Efter en overskuelig, kronologisk ordnet bibliografi følger en indledning, hvor forf. gennemgår andre forskeres arbejder om øernes fuglefauna, bl. a. de danske af A. & H. VOLSØE 1949 (publ. 1950—1955), som han citerer flittigt; men han er ikke altid indforstået med de der udtrykte opfattelser, f. eks. hvad angår »the proper taxonomic treatment of some of the endemic species«. Forf. kan nok betragtes som »splitter«; han giver således de canariske Blåmejser artsstatus som *Parus teneriffae*, og det samme gælder de oftest som underarter af *Columba trocaz* opfattede dueformer.

Områdets ynglefugle og trækgæster er omtalt hver for sig på henholdsvis 307 og 36 sider. De første har en særdeles fyldig og god tekst med beskrivelse, udbredelse, livsvaner og yngleforskydning; oologien bliver der også gjort en del ud af. Trækgæsterne behandles mere kortfattet ud fra de ofte ret spredte kilder. Her skal nævnes en Fiskehejre, som blev mærket på Vårsø juni 1945 og genfundet 4 måneder senere på Tenerife. Mærkningsstedet for en Kortnæbbet Gås, der blev meldt fra Lanzarote, angives som »Pjorsaur«, Island, hvilket ingen mening giver på islandsk; det drejer sig om Þjórsá ved Hofsjökul. I et par supplementer nævner forf. dels nogle fuglearter med tvivlsom borgerret på de Canariske Øer, og dels har han en liste over former, han bedømmer som nævnt i litteraturen »without a shred of additional evidence«.

Det er en meget smuk og vel behandlet bog, der vil være uundværlig ved fremtidige fuglestudier i dette område. Tavler og tekstfigurer er en lyst for øjet.

LØPP.

HEINRICH KIRCHNER: Der Bruchwasserläufer (*Tringa glareola* L.). Die neue Brehm-Bücherei 309. (86 pp., 54 tekstfigurer.) — A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt 1963. Pris: DM 5,20.

Tinksmeden er kommet under kyndig behandling i denne bog. I mange år har forf. beskæftiget sig med den i Slesvig-Holsten, sydvesthjørnet af artens yngleområde, hvor dens tilstedeværelse vel betinges af forhold, som ganske svarer til de vestjyske. Den har måske ruget her i tidlig fortid; men den har nok måttet vige tilbage mod nord, senest da løvskoven fik overtaget. Da skoven var faldet for menneskehånd, har den kunnet trives i de sure hedemoser vest for den store israndslinie. Nu trues mange af disse områder af udtørningsprojekter.

Stoffets ordning er den traditionelle. Tinksmedens systematiske stilling, udseende, navn, udbredelse, ynglebiologi, føde, stemme, fældning, træk og fjender omtales i den angivne rækkefølge, og en god bibliografi afslutter bogen. Billedmaterialet er udmærket, hvad det instruktive angår, og med tilfredshed kan noteres adskillige meget smukke tegninger; det står klart på det halvdårlige papir, som får mange iøvrigt gode fotografier til at se sløje ud.

LØPP.

DIETER BLUME: Die Buntspechte (Gattung *Dendrocopos*). Die neue Brehm-Bücherei 315. (108 pp., 1 dobbelt farvetavle, 56 figurer.) — A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt 1963. Pris: DM 7,50.

Som en fortsættelse af forf.s tidligere spættebog (sml. Dansk Ornith. Foren. Tidsskr., 57, 1963, p. 76) gives her en meget sagkyndig og omhyggelig fremstilling af flagspætteerne. Foruden de 5 europæiske arter (de 3 fra Danmark kendte former + Hvidrygget og Syrisk Flagspætte) omtales de 2 i Nordamerika vel kendte fugle: Håret og Dunet Flagspætte. Farvetavlen viser de europæiske arter + en af de nordvestafrikanske underarter af Stor Flagspætte. Det væsentlige i bogen er forf.s indgående undersøgelser over den Store Flagspætte; han tager dog i rigt mål hensyn til andres arbejder. I forskellige afsnit skildres fuglens udbredelse, biotop, føde, yngleforhold, adfærd på ynglestedet incl. trommesignalerne og på sovepladsen, samt levetid og dødsårsager. Bag i bogen findes et kapitel om flagspætter i fangenskab og en bestemmelsesnøgle til slægtens 32 arter, som her er ordnet lidt forskelligt fra PETERS' Check-list, bd. 6 (1948).

LØPP.

HEINZ HASSE: Die Goldammer (*Emberiza citrinella*). Die neue Brehm-Bücherei 316. (90 pp., 39 figurer.) — A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt 1963. Pris: DM 5,20.

I sit forord udtrykker forf. den særdeles rimelige opfattelse, at ikke blot sjældnere, men også allestedsnærværende fuglearter bør underkastes grundige studier. Han har arbejdet med Gulspurven både i naturen og i litteraturen, hvor han, som man på forhånd kunne regne med, har fundet visse områder behandlet udførligere end andre. Han har tilstræbt skabelsen af en nogenlunde homogen fremstilling, og det er stort set lykkedes. Efter omtaler af navn, systematik og Tysklands øvrige værlingearter behandles Gulspurvens flokforhold og disses opløsning ved vinterens ophør. Derefter skildres yngleforholdene i alle stadier, herunder om en ♀ lejlighedsvis kan opmåde 3 kuld i samme yngleperiode; forf. efterlyser med rette iagttagelser over ringmærkede ♀♀. De følgende kapitler omhandler føde, overnatning, fældning, fjender og trækforhold, de sidste belyst med kort. Til sidst gives en vejledning i ringmærkning af redeunger, som faktisk kan gælde ret alment for småfugle. Mange af de udmærkede fotografier skyldes ARTHUR CHRISTIANSEN.

LØPP.

GÜNTHER NIETHAMMER, unter Mitarbeit von JOCHEN NIETHAMMER und JOSEF SZIJJ: Die Einbürgerung von Säugetieren und Vögeln in Europa. (319 pp., 80 tekstfigurer, hvoraf 26 udbredelseskort.) — Paul Parey, Hamburg & Berlin 1963. Pris: DM 54,00.

En meget værdifuld fremstilling af udsætningsforsøg med pattedyr og fugle i Europa, givet på grundlag af utallige skrifter og sammenkoblet med biologiske bemærkninger og råd.

Så længe eksotiske dyrearter har været indført til Europa, har menneskene haft lyst til at slippe en og anden af dem løs i deres omgivelser i jagtøjemed, af æstetiske grunde, eller måske for at skabe liv på stedet. Det sidste lykkedes i al fald til fulde for nogle Gibraltaraber ved Kassel i sidste halvdel af 1700-tallet. Til sidst måtte de væk, efter at en af dem var stukket af med et spædbarn, der dog blev reddet igen; deres tilværelse nævnes på »abemindesmærket ved Windhausen«.

Blandt fuglene omtales 85 arter, som man med større eller mindre energi har forsøgt at gøre bofaste i Europa. Resultaterne kan betegnes som helt negative for 72 af formernes vedkommende. Kun én, Ædelfasanen, har slået an over særlig store om-

råder; men Kanadagåsen har også en vis betydning i England og Sverige. På de Britiske Øer har man endvidere med udtalt held indført Rødhøne og Kirkeugle; mindre, fritlevende bestande af Nilgås og Mandarin findes også der. Kongefasanen, som hidtil ikke er slået særlig godt an, synes man at omfatte med visse forhåbninger, specielt i mellemeuropæiske skovegne uden andre hønsefugle. Som eksempler på retableringer af visse arter i egne, de er forsvundet fra, kan nævnes Knopsvanen i store dele af Vesteuropa samt den britiske tjurbestand. Ved hver enkelt af de behandlede fuglearter, fra Tinamu, Sort Svane og Påfugl til Solfugl (*Leiothrix lutea*) og Rød Kardinal, findes interessante angivelser, som er fremdraget fra ofte vanskeligt tilgængelige kilder. Skandinaviske læsere vil muligvis vente og savne en notits om den jemtlandske sangsvanebestand. Men ved et så omfattende kompilationsarbejde, som denne bog er resultat af, er det vanskeligt at undgå, at et og andet undslipper opmærksomheden og/eller forbigås.

LØPP.

ROGER TORY PETERSON and the editors of *Life: The Birds*. (192 pp., talrige figurer med og uden farver, de sidste for en stor del tegninger.) — Time Inc. New York 1963. Pris ikke opgivet.

En meget smuk og alsidig billedbog med udmærkede og kortfattede tekster, som gør masser af ornithologiske realiteter tilgængelige for en stor læserkreds. Stoffet er delt i 8 afsnit. »Fra Øglefuglen til Spurven« giver dels oplysning om de typiske repræsentanter for tidligere jorderperioders fugle, dels en kort oversigt over det moderne fuglesystem. Det næste kapitel behandler fuglenes bevægelser og de organer, de bruger under disse: vinger, fødder, muskler, fjer og øjne. 3. afsnit drejer sig om føden, og hvordan fuglene får fat i denne. Her misstemmes ref. lidt ved gensyn med et svejtsisk billede af en Stor Tornskade, han tidligere har haft en kontrovers om; de viste byttedyrs anbringelse forekommer unaturlig for denne fuglear, hvorfor tanken henledes på muligheden for, at de er arrangeret af menneskehænder. Men her findes også pragtfulde optagelser af styrtdykkende Brune Pelikaner, en Saksnæb i funktion og en Amerikansk Stor Hornugle i kamp med en slange. I 4. afsnit, om fuglenes antal, omtales både individuelle og yderst fåtallige arter. Efter det her angivne kan Eskimospoven ikke anses for uddød, idet »adskillige individer« angives fra Texas siden 1959; Hawaiiigåsen, som 1951 var nede på 30 individer, er nu ved opdræt i fangenskab øget til en verdensbestand af omkring 400. De 2 næste kapitler omhandler henholdsvis trækundersøgelser og meddelelsesmidler af

enhver art. Herefter skitseres almene forhold og mærkværdigheder i ynglebiologien, og i det sidste kapitel, om fuglene og mennesket, skildres bl. a. nogle træk fra kunst og symbolik; her findes også nogle ord om de 30 tilbageværende Skrigetraner og et helsides fotografi af Martha, den verdensberømte Vandredue, som døde 1914, og som ikke kan forbigås i en bog som denne. LØPP.

SVERIGES RADIO: Radioens fågelskivor. RFEP 226-30. Pris: Sv. kr. 10,— pr. stk.

Der foreligger nu yderligere 5 plader med stemmer af ialt 34 arter i den svenske radios serie. Lægger man dem til de allerede bragte 164 arter og de 42, der er planlagt til udgivelse i foråret 1964, råder man til den tid over et stemmemateriale på hele 240 arter — en imponerende indsats af manden bag: Sture Palmér.

De foreliggende 5 pladers artsudvalg er meget broget — man bringer måske nu det, man ikke fik med i første omgang. Kritikken af den noget rodede sammensætning, som også fremførtes under anmeldelsen af de 25 første plader (Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 57 p: 131), gælder altså fremdeles. Der bringes dog nogle serier af nært beslægtede arter (5 kragefugle, 3 lappedykkere og 3 ternere).

Angående den også tidligere fremførte kritik af manglende pædagogisk tilrettelægning, så undrer man sig her svært over, at der imellem to arter som Blis- og Rørhøne, der stemmemæssigt ofte forveksles og derfor netop bør afspilles efter hinanden, er indspillet en Troldand.

M. h. t. den foreliggende optagelse af Lapuglen, er det vel et spørgsmål, selv sjældenheden taget i betragtning, om ikke den store del, der helt drukner i insektsummen, burde være strøget. Det er alligevel næsten umuligt at abstrahere fra »støjkilden« og lytte til de svage stemmer i baggrunden.

Selv om der kan fremføres visse kritiske bemærkninger, rokker det dog ikke ved hovedindtrykket: En meget værdifuld samling.

Optagelsernes tekniske kvalitet er på de foreliggende 5 plader gennemgående god. Af særlig vellykkede kan nævnes: Lille, Toppet og Gråstrubet Lappedykker; Blishøne, Dalrype, Fjordterne, Grå- og Sortkrage, Nordlig Blåhals og Pileværting.

BENNY GENSBØL.

K. SIMKISS: *Bird Flight*. (96 pp., 50 figg.) — Hutchinson Educational (Biol. Monogr.), London m. fl. st. 1963. Pris: 12 sh. 6 d.

En gennemtænkt og meget lærerig fremstilling af problemer vedrørende fuglenes flugt, af grundlaget for dens oprindelse og af dens virkning sam-

men med fuglenes øvrige livsfunktioner, illustreret med ulastelige og anskuelige tegninger. I sit forord betegner forf. sig selv som oprører, fordi han ikke kommer ind på noget som helst om træk, opførsel eller fjerdragt; men hans hensigt er god nok. I det første kapitel behandles fysiske forhold, både i almindelighed og med henblik på fugle, flyveøgler og flyvemaskiner; en tegning viser en lettende dues 8-tal-formede bane. Herefter følger omtale af flyveevnens udvikling hos fuglene, og her kan man som dansk glæde sig over, at GERHARD HEILMANN's arbejde stadig citeres. Det næste afsnit omhandler varmeregulation og vandstofskifte, incl. en fremstilling af næsekirtlernes saltsekretion hos havfuglene, der undertiden drikker vand med mere end 3 gange større saltkoncentration end deres legemsvæsker; dette forhold er undersøgt af den i Danmark uddannede nordmand KNUT SCHMIDT-NIELSEN. Næsekirtlerne er forøvrigt en meget gammel dannelse hos fuglene, allerede Kridtlommen (*Hesperornis*) og *Ichthyornis* (som ikke længere kan hedde »Tandterne«, da den sandsynligvis var tandløs) havde dem. Endvidere omtales syn og hørelse og disses organer samt den stærkt specialiserede forplantning hos fuglene, som ene blandt hvirveldyrene »lægger deres æg« eller rettere føder deres meget udviklede ungekuld med pauser mellem hver; dette forhold kan dog næppe sættes i forbindelse med flyveevnen. I det afsluttende kapitel behandles fuglenes tilstedeværelse i forskellige omgivelser, og sammenligninger drages mellem hvaler og pingviner, de første med elastiske lunger, hvis rumfang formindskes under dykning, de sidste med uelastiske lunger, som ikke kan tåle meget ændrede trykforhold og derfor aflastes af luftsække.

LØPP.

EDWIN COHEN: *Birds of Hampshire and the Isle of Wight*. (278 pp., 17 tavler, hvoraf 1 kort, en del tegninger i teksten.) — Oliver & Boyd, Edinburgh & London 1963. Pris: 30 sh.

En god og tiltrængt publikation, efter at KELSALL & MUNN's bog, der udkom 1905 med samme titel som denne, har været udsolgt i mange år, og den er vanskelig at få antikvarisk. Angivelserne derfra er medtaget i dette arbejde, og adskilligt nyt er kommet til fra talrige observatører; endvidere har R. MEINERTZHAGEN stillet nogle notater fra 1890'erne, som KELSALL & MUNN ikke har set, til rådighed.

Bogens første 61 sider omfatter en række kapitler

af forskellige forfattere. D. A. WRAY og A. K. HUNT har behandlet henholdsvis geologiske og botaniske forhold. COHEN har selv givet en orientering om fuglene i New Forest og dette distrikts kystegne; andre lokale redegørelser er skrevet af D. F. BILLET, E. L. JONES, J. S. ASH, J. H. TAVERNER og J. STAFFORD, den sidste om Isle of Wight. Bogens hoveddel, den systematiske liste over hele områdets fuglefauna, fylder godt 200 sider. Artlisten minder i nogen grad om den danske; men flere sydlige former som Triel, Turteldue, Sortstrubet Bynkefugl, Provencesanger og Gærdeværler yngler regelmæssigt her. Populationerne af de 3 sidste arter er dog genstand for en del svingninger på grund af kolde vintre, tørkeperioder med hedebrande eller menneskelig byggeaktivitet. Ved århundredskiftet og adskillige år derefter var Grønspættens sjælden og Spætmejsen ukendt på Isle of Wight; i de senere år er den første tiltaget, og Spætmejsen har forceret strædet, som skiller øen fra selve Storbritannien.

LØPP.

Vögel in Käfig und Voliere. Prachtfinken. 2. erweiterte Auflage. Bearbeitet von KLAUS IMMELMANN, JOACHIM STEINBACHER, HANS E. WOLTERS, unter Mitarbeit von C. AF ENEHJELM, J. NICOLAI, H. STEINER m. fl. (Hft. 1—3, ialt 60 pp., 1 farvetavle.) — Hans Limberg, Achen 1963. Pris: DM 4,80 pr. hefte.

Der har været stort behov for denne udmærkede bog. Af 1. udgave (Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 1961, 55: 62—63) var de første leveringer, der kom 1953, forlængst udsolgt, da de sidste blev udsendt 1960. I den nye udgave kan grundlaget for de enkelte arters tekster nok genkendes; men stoffet er iøvrigt omarbejdet, rækkefølgen ændret, og nye former tages med, så værket i endnu højere grad end 1. udgave kan blive en værdifuld håndbog vedrørende disse populære småfugles liv i fangenskab og frihed. Udstyret er ændret totalt. Udsendelsen sker nu i håndtérliche hefter og ikke efter 1. udgaves håbløst destruktive ringsamlersystem. Papiret er godt og trykket smukt; tegninger og fotografier er nye og gode. Farvetavlen er også ny, malet af J. LAENEN, og langt mere smagfuld end tavlerne i 1. udgave. I de foreliggende hefter findes kun udbredelseskort for 1 art; ref. er ikke klar over, om denne side af sagen står for indskrænkning.

LØPP